

Totes i tots som Arcadi

(o que més voldriem)

Benhaurat Arcadi,

L'aula, la pissarra, el guix, les taules, les cadires. I els alumnes, que érem nosaltres. I el passadís on tot ho parlàvem. Aleshores no hi havia internet. Hi havia el professor que ens volia ensenyar el mar. Que connectava justícia i llibertat. Que ens enllaçava amb la igualtat i la fraternitat. Tan llunyana i escassa una, tan poc practicada l'altra encara. L'Arcadi, doncs, com a punt de partida solidari, com a escola lliure i com a aixopluc segur. I també com a acte de continuïtat entre els que en van precedir en èpoques pitjors i aquells que vindran en temps futurs que haurem de saber fer millors. Sempre recordant-nos el dia que en Xirinacs, captaire de la pau, els va entrar a classe quan plovia encara una dictadura gris roïna, sota una guerra ininterrompuda que tenia mil cares, i va proclamar als alumnes: «Això és una república». La república de la paraula, del diàleg i de la cultura. La que aixopluga i allibera i arrecera. I calma i pacifica i reconcilia. I ens canvia i transforma.

Retrovisor. Som al 2018, rere un hivern dur, en aquests temps tan estranys i inquietants com convulsos, que reclamem la construcció de la pau precisament en absència d'ella. Que és quan més cal fer-ho. Indesinenter: incessantment, sense defallir. No perquè no hi hagi motius per no defallir sinó, esperança en la foscor, perquè cada dia se n'escola algun de nou. Indesinenter, un sol mot tan apropiat per definir l'Arcadi: incansable, infatigable i inesgotable. Perquè els principis estan, sobretot, i aquesta va ser la seva primera lliçó, pels moments difícils. En els fàcils és ben fàcil invocar-los.

Pot ser per això, en els moments durs, ingestionables o impossibles, molts hem après a invocar l'Arcadi Oliveres. També hem après a fer-ho, per suposat, en els bons moments, que també n'hem tingut i molts i cal no oblidar-se de res. Perquè ensems, que vol dir junts i alhora, també hem pogut celebrar tot el que junts hem estat capaços de construir. I no és poc tal i com estan les coses.

Rebobinar. Tornar a escoltar. Tornar a mirar. Tardor de 1993. Ha plogut molt. Aleshores, contra els pregoners de la fi de la història, els propagandistes de la informació buida i els inquisidors del pensament únic, l'Arcadi ja ens ensenyava a contracorrent –i ens ensenya encara–, a desmilitaritzar les neurones, a desobeir la por i a exercir el dret i el deure de construir, des de baix i

contradicció a contradicció, justícia i pau. L'Arcadi que mai ha acceptat tot allò que deien que no es podia canviar sinó que ha anat canviant tot allò que no es podia acceptar. I pel llarg camí, ens ha canviat a nosaltres: aquesta és la nostra sort. Ens va fer triar el camí, sovint poc transitat, del bé. Contra aquelles autopistes dels mals on, com sabeu, hi ha un embús de l'hòstia que, a més, no porta enlloc. O pitjor, porten on sempre. I aleshores, és clar, gràcies. Mil cops gràcies, Arcadi. Ho tornarem a dir un cop més, avui ara i aquí i a viva veu: sense tu res seria igual ni nosaltres seríem ja els mateixos

Furetejant la memòria de la pau, caldrà dir que una hora de classe et pot canviar la vida. I aquest és el primer record inesborrable que ens roman intacte i inalterat en un país d'aules, escoles i pedagogies. Era hivern a la Universitat Autònoma i el món que l'Arcadi ens deia s'assemblava tant al nostre món real que no calia engegar la televisió de la realitat virtual i ficcionada. El món era un altre: la fam quotidiana, el sofriment evitable, la malaltia curable, l'ou de la serp del racisme que tornava a treure cap si mai no l'havia amagat, la cartografia de les desigualtats, tots els suds del món, les perifèries d'arreu i el pèndol del retrocés en drets i llibertats.

La primera vegada, és a dir, la primera classe, fou la denúncia de la injustícia: val a dir, l'absència de pau. És el primer cop, cop a la consciència, que el vam veure. El darrer, abans d'ahir, en l'homenatge a un altre estimat constructor de pau com Pere Casaldàliga, trager de l'esperança i portador de versos que evocuen l'Arcadi: «Sigueu lúcids, sigueu fermes. Estigueu units. Responeu a la persecució amb esperança. Responeu a la por amb unió». Arcadi Oliveres, de l'assemblea aragonesa de la vida: ni por ni fatiga ni mentida.

I sí, això és un intent de glossa. Per provar de recordar majestàticament –un entre tants, per sort, en un nosaltres plural i col·lectiu– que vam arribar a la república de portes obertes, aire fresc i vent sud de l'Arcadi entre les parets de l'Autònoma de Barcelona. Corrien mitjans del noranta i la precarietat ininterrompuda ja era el modus vivendi neoliberal que ens havien dissenyat –sense consultar-nos-ho mai– els gestors de la democràcia de l'amnèsia, la bombolla immobiliària i el diner ràpid. Avui parlem més, per sort, de consciència crítica, reflexió autònoma i compromís social, però en aquelles aules se'n parlava ben poc. L'Arcadi era una excepció, a part d'un plaer i un bé públic de luxe amb fiscalitat justa. I sí. Hi ha una relació directa entre aquelles classes –on també hi havia en Raül Romeva, que avui hauria de ser aquí, com tants altres, lliure i en pau– i la decisió de fer-nos insubmisos al servei militar obligatori: vam començar sent-ne només 20 el 1988 –«bojos, insolidaris, utòpics: això és impossible», això ens deien– però deu anys després ja eren 40.000 insubmisos i un milió d'objectors. Era impossible. Però fa 17 anys que la mili no existeix. Que no significa en cap cas –el vesper sirià com a evidència– que la lluita contra la militarització, la securització i l'embogida carrera armamentística hagi clos. Ni molt menys. Ara més que mai.

En aquells jutjats dèiem que ens fèiem insubmisos –ai, l’adoctrinament– perquè a l’escola catalana ens havien ensenyat la pau. Citàvem als fiscals el naixement de la UNESCO: «Si la guerra neix a la consciència dels homes és a la consciència on ha de ser derrotada». En l’ètica de la desobediència civil pacífica i noviolenta, humanista i transformadora, alliberadora i emancipadora, el primer gest sempre és pensar. A això ens va ensenyar l’Arcadi. A canviar les preguntes, com aquell Sòcrates que enmig d’una assemblea bèl·lica a Atenes va enfurismar Càl·icles, interrompent la guerra breument i bescanviant l’interrogant. Dient que no es tracta mai de saber què és el més convenient per nosaltres sinó què és el més just per als homes i les dones. Sòcrates contra Càl·icles. Arcadi contra l’Ibex35. No en nom del diner i del poder, sinó en nom de l’imperatiu ètic de la pau i la justícia. Contra totes les violències, que són masses: les estructurals i les conjunturals, les grans i les petites, les visibilitzades i les silenciades, les quotidianes i les imprevises. Malgrat la simplificació –aquest tret tan típic de la violència– s’imposi als discursos oficials.

A l’escola de la democràcia pacífica i pacifista de l’Arcadi hi havíem arribat abans, sense saber-ho encara, rere la nostra primera manifestació en un país que sap que és la guerra, l’exili i la impunitat i quan costa la pau després la pau. Una mobilització antibel·licista i antimilitarista, una més de les que han contribuït a fer d’aquesta societat una lloc, a vegades, una mica més just. I allò ens marcaria. Sobrevivíem el 1990 i omplíem carrers contra la primera guerra del golf –i dels golfos, cal dir-ho. Arrencava l’era de les guerres televisades i els míssils en directe. Feia anys que bategava el Casal de la Pau, havíem dit no a la OTAN en un referèndum –sí, he dit referèndum– i naixia el Diari de la Pau, que es tornaria a reeditar una dècada després amb la invasió il·legal i criminal de l’Iraq. I l’Arcadi sempre pel mig. Des que el vam conèixer, maleïdes les guerres i aquells qui les van fer, hem hagut d’incorporar, a contracor, cicatrius de ciutats que són encara ferides obertes: Sarajevo, Srebrenica, Grozni, Gaza, Kabul, Fal·lujah, Aleph. Gernika repetida un altre cop.

I malgrat tot, vam tenir sort –i una mica de justícia i un tros de pau, en aquelles aules. Perquè no va ser només una hora de classe la que ens va salvar: van ser moltes, però no dir totes. I també i sobretot les moltes que vam compartir fora de l’aula. Un podria tancar els ulls i recitar-les totes però mai acabaria. L’Arcadi de les mil xerrades i totes les lluites per la dignitat humana: escoltant-lo en l’acampada pel 0’7% –que encara no s’ha complert, que encara no l’hem complert, malgrat es va aprovar el 1973– o fent-nos costat –i no eren gaires els que ho feien– quan ens declaràvem desobedients perquè no volíem aprendre ni a morir ni a matar i ja érem conscients de l’horror devastador de la guerra i la crueltat tèrbola de cada violència. O fent-nos costat sota l’aznaritat, quan queien pals fins i tot a la pastanaga i, quasi ofegats i aïllats, els moviments socials sempre trobaven, quan més la necessitàvem i en els moments més crítics, la seva ma estesa i la seva veu alçada, donant veu i caliu als afònics.

L’Arcadi de les tancades d’immigrants a les esglésies, l’Arcadi de les places indignades del 15M, l’Arcadi del Procés Constituent, l’Arcadi que ja alertava i arriscava el 2011 denunciant que no es podia engarjolar la dissidència social i política. L’Arcadi al Palau recitant Ovidi Montllor el 2006 quan ningú no el recordava i abans de denunciar la intempèrie que ha deixat una corrupció desesperant i el cràter tafurer del frau bancari. L’Arcadi implicat com ningú en un procés de pau al País Basc, que no arribava i que on no vam poder minvar el mapa inacabat de tots els sofriments del País Basc, avui irreversibles. Aleshores, pròlegs de la deriva autoritària i mccharthista que ens assetja, es tancaven diaris barroerament –Egunkaria– i s’empresonava pacifistes kafkianament –com Sabino Ormazábal. Molts miraven a una altra banda. L’Arcadi mai. No en sap i sempre les veu venir. Hi ha una paraula que vam aprendre de l’euskera: zubigilea. Constructor de ponts. Així és l’Arcadi també. Les raons de l’altre: posar-se sempre en la pell de l’altre que és tan com posar-se en el lloc hipotètic d’un mateix. La cultura de la pau és també això. I els ponts estan per creuar-los mútuament i recíprocament, en ambdues direccions: anar a visitar la casa dels altres per convidar-los a la pròpia.

I més portes obertes. La que ens va obrir, a ateus precaris com nosaltres, al cristianisme de base. I aleshores va obrar el miracle: ara ja podem dir que som creients. Oitant. Creiem en l’Arcadi Oliveres. I en el país de les caputxinades creiem en Joan Botam, preguem amb Pere Casaldàliga i seguim estimant l’enyorat Jaume Botey. I en Joan Gomis i l’Adolfo Pérez Esquivel que han fet l’Arcadi qui és, perquè la vida d’un no cap en la vida d’un sinó en la vida de molts. Amb tot ells vam aprendre a implicar-nos en un compromís que és de vida i que és de lluita i que és de pau. Pot ser no per a arribar al paradís. Amb fer inviablés els inferns a la terra en tenim més que prou.

L’Arcadi, com no, pacífica barricada moral contra la injustícia, impertorbable i constant en la denúncia de la vergonya de la despesa militar mundial, la banca armada i les monarquies còmplices (parèntesi promocional, si em permeteu, tot parafrasejant l’Arcadi: Què podem fer? Molt, sempre podem fer molt, més del que pensem i cal fer-ho començant per les nostres vides quotidianes, provant de ser coherents: és temps de declaracions de renda, de vendes ignominioses de cinc corbetes al règim saudita: els qui us toqui devolució –aquesta és una– i no tingueu els comptes a Suïssa o Andorra –aquesta és una altra–, podeu fer-vos objectors fiscals, ni un cèntim d’euro a la despesa militar: mai més ni en el nostre nom ni amb els nostres diners).

I sí, és una obvietat. Quinze minuts per glossar una vida sencera dedicada al fràgil art de la construcció de la pau és un impossible. Per sort, molts podrien explicar-ho molt millor i amb molts més detalls que servidora, que forma part de l’extensíssima família d’alumnes de l’Arcadi, constituïts en assemblea vital per la pau. A l’hemeroteca dels records, però, hem trobat un lloc hipotètic des d’on explicar-lo. No fa gaire –si quinze anys no és massa en la nostra història–

un columnista d'un gran diari oficial va voler ser diàfan i expeditiu: «La culpa de tot és de l'Arcadi Oliveres». La cita és literal. El responsabilitzava, al finals dels 90 i el tombant cap al segle XXI, de la creixent consciència altermundista, pacifista i eurocrítica amb la deriva d'aquest club d'estats al servei dels mercats que és la UE –«un club impresentable», diria ell. Venia a dir que el cicle de protestes i propostes socials tenia responsables intel·lectuals. I prenent críticar l'Arcadi, el lloava. Una altra evidència per a un constructor de la pau: l'Arcadi, dècades en peu de pau i desmilitaritzat del tot, no té enemics ni fa presoners. Perquè no creu en la guerra ni creu en les presons.

El present, que sempre és la cruïlla entre passat i futur, diria que aquest premi tan merescut i tan unànimement celebrat per sensibilitats tan diferents, plurals i corals arriba després de la vaga feminista, enmig de la marea pensionista i tot just en la setmana per la llibertat d'expressió. Però arriba alhora, gairebé com a resurrecció, en el 50è aniversari del naixement de Justícia i Pau i en el 50è aniversari de l'assassinat de Martin Luther King –i nosaltres, si ens diguessin que demà s'acaba el món, encara plantaríem un arbre i un bosc sencer–, en el 25è aniversari de la mort de Guillem Agulló o en el 15è de la multitudinària manifestació a Barcelona contra la Guerra a l'Iraq.

El premi ICIP Constructors de la Pau a l'Arcadi és, doncs, una bona notícia en un temps on escassegen. Dialèctica de tot, contra la geografia dels desordres i la topografia de les desigualtats, amb ell sempre hi ha temps de no deixar d'esbossar mai un tímid i esperançat somriure. I sí, aleshores podríem explicar l'anècdota de les benzineres, aquella on el nostre Arcadi en cerca una que no estigui implicada en alguna violació de drets humans, en la destrucció ecològica d'un planeta fràgil o en la zona fosca de la darrera guerra oblidada. Fins que com tot sabeu, l'Arcadi es queda sense benzina enmig d'una d'aquestes autopistes rescatades, que rescatem entre tots a benefici d'uns pocs: que difícil es posa la coherència quan la posen difícil. I que fàcil ens la posa l'Arcadi i el seu acte ininterromput i coherent de decència, respecte i solidaritat. La importància del què, la importància del com. Consigna i divisa: que mai més els fins justifiquin els mitjans. Vénen ganes de dir, per continuar el camí, allò tan zapatista de «Totes i tots som Arcadi Oliveres». Però caldria matisar-ho de seguida i afegir: o què més voldríem. Dir-ho seria tant com dir que mai no defallim, que hem après d'ell que mai no ens hem d'aturar, que sempre i a tothora estem construint la pau i que sabem no hi ha una sortida ecològica, social, democràtica o pacifista sota l'actual voracitat del capitalisme. En paraules de l'evangeli revisitat segons Sant Lluç: els pobres més pobres, els rics més rics i els que protestin, emmordassats inquisitorialment. Entre les osques més fosques, el capitalisme –delicte en si mateix– ha aconseguit establir un règim general d'indiferència. I contra ella, perquè cap de nosaltres som neutrals en un tren en marxa, sura l'Arcadi com a antídote i com a alternativa. Imprescindible i necessària.

Vaig provant d'acabar i m'ha costat esbrinar com fer-ho. Fa ben poc demanaven a una dona kurda què era la victòria i va respondre que la victòria no pot ser mai el còmput de quants enemics he abatut sinó la suma de quants adversaris hem convençut. La revolució per contagi, no per xoc ni imposició, perquè les coses ben fetes, com les que fa l'Arcadi, perduren per sempre. A col·lació les dones kurdes, perquè he començat amb un columnista sota l'aznaritat que deia que la culpa de tot era de l'Oliveres. Aquell columnista, us ho asseguro, és avui molt més a prop del que ha dit i fet l'Arcadi tota la seva vida que no pas que del que escrivia contra ell fa 15 anys.

Parafraejarem aquell columnista que deia que 'la culpa de tot' era d'ell per deixar el pessimisme per a temps millors. Perquè sense tants Arcadis que l'Arcadi ha llaurat seria impossible entendre perquè, quan ploviem bombes i apreníem a omplir els carrers, George Bush va dir que «les manifestacions de Barcelona no el faria canviar de política». Sense aquelles llavors de pau que han arrelat tan endins de la nostra consciència col·lectiva, comuna i compartida no seria desxifrabable perquè Barcelona ha estat la ciutat que ha acollit la major manifestació en solidaritat amb els refugiats d'Europa: casa vostra, casa nostra, si és que hi ha cases d'algú. I, també i encara, no seria descodificable, quan les Rambles se'ns van trencar en el pou del dolor i es van fer tots els buits. Però de dol i adolorits, vam saber respondre, malgrat la por i contra ella, sense por, reclamant la pau aquí i arreu i blindant-nos contra el pitjor de nosaltres mateixos. Tot just l'any que recordàvem les víctimes de l'atemptat d'Hipercor.

Què és el contrari d'una bomba, s'ha demanat el filòsof Santiago Alba Rico. «Matar és fàcil i matar és barat» raona. «Per això», continua, «al contrari del que pretén Hollywood, el mal tornarà a triomfar. Triomfarà. Es repetirà. I davant d'ell, tot el que podem fer és repetir-nos nosaltres també». Però repetir exactament què? Repetir, si es vol, allò incommensurable –la generositat, la solidaritat, l'ètica de la resistència, la cooperació solidària, la cultura de la pau. Perquè repetir i repetir-nos en allò incommensurable, també ho sabem perquè ho hem après, és interrompre breument la seva comptabilitat assassina. I és l'únic que podem fer. Què és, aleshores, el contrari d'una bomba? Les bombes no tenen contraris, només tenen supervivents. El contrari d'una bomba, sí, seria en tot cas l'Arcadi Oliveres, com una carícia: que no fa sorolls i mai no deixa marques i que s'ocupa de cuidar, sense cap certesa, la fragilitat dels cossos vius i la vulnerabilitat de la dignitat humana. Per la vida de tots i a canvi de res.

Caldrà continuar i repetir-nos i repetir-te, estimat Arcadi, desobedient, pacífic i no violent. Mai és tan fosc com ens volen fer creure. I la humanitat es produeix sempre en els moments de màxima inhumanitat. Seguirem la precursora marxa per la llibertat, aquella que tant et va marcar, aquella que anticipava drets entre cops i persecucions, aquella que preludia el temps de les cireres per venir, aquella que no demanava permís per ser lliures ni perdó per ser-ho. We shall overcome. No era això, companys, no era això. Food, not bombs. Què volen

aquesta gent que truquen de matinada? Pax Christi. Que s'ha fet d'aquelles flors? Aturem la guerra. No callarem. L'Assemblea de Catalunya. Volem acollir. Catalunya, pau i treva. I sempre encara a la retina, la pupil·la dels ulls de la nena que fugí del napalm a Vietnam.

Arcadi Oliveres, ètica humanista per la transformació social que va néixer un novembre de 1945 –Hiroshima, Nagasaki. I no, no pot ser casualitat, que ens naixés tot just quan tot havia de renéixer de les cendres i les runes del crim continuat que fou el nazisme. Aquell imprescriptible mai més enlloc contra ningú. L'Arcadi, fèrtil escola de democràcia de base, facultat humana per a la llibertat i Universitat Internacional per la Pau. Màster acreditat –i no fet en dos dies precisament– de 73 anys de plena dedicació a tragar l'esperança, picapedrejar la justícia social i aixoplugar i eixamplar cada llibertat amenaçada. Si algun dia algú ens demanés on va començar tot, podrem dir ja amb un agraïment infinit i una gratitud descalça, que sí, que tot va començar a la república de la pau, sempre en construcció permanent, de l'Arcadi Oliveres. I afegiríem que res no voldríem més que el país s'assemblés al país que l'Arcadi porta al cap i al cor. Un país desarmat on el nostre exèrcit són bombers i mestres, estibadors i metges, els tractors dels pagesos i unes urnes per a tothom que van arribar per quedar-s'hi ja és un país millor. L'Arcadi, sí, el nostre país de l'olivera.

Perquè aleshores resulta, paradoxalment, que l'Arcadi no és només un punt de partida on tot va començar. És també punt d'arribada. Des d'on tornar a començar sempre i tots els cops que calgui i especialment en els moments més difícils. És també, afortunadament, el país que anem sent. Contra les utopies fracassades del passat i les inquietants distòpies del present, l'Arcadi és ja un bon lloc, eutòpic, on totes i tots hi cabem, on es desterra la guerra i s'exilien les violències. És la pregunta incessant que ja no indaga si un altre món és possible sinó com carai és tan impossible aquest per a tants milions de persones. L'Arcadi, la nostra llar habitable contra el seu món improbable. L'Arcadi que desvetlla el dilema de l'escriptor sicilià Corrado Alvaro davant la màfia: sí, viure honestament si resulta útil. I fèrtil.

La condició humana, ambivalent i ambigua –ho sabem– és capaç del terrible i del sublim. Així és aquest món des d'Antígona: els homes inventen l'smarthpone i el dron militar; escriuen els poemes i les ordres d'afusellament. L'Arcadi no es cap Arcàdia. Ell, en si mateix és la millor resposta a les preguntes de sempre: perquè ell significa i dignifica, corporalitza i recorda a cada passa, que un altre món possible sempre és possible i que milers de persones anònimes el fan més just cada dia. L'Arcadi ja és això, valor sense preu i pau sense guerra ni injustícia, la prova evident i la constatació palpable que sí, que sí que es pot: l'Arcadi, el nostre altre món possible. Avui, ara i aquí, aquest altre món és ell. Generositat i bondat alhora, resistent íntim com ets, amb tu totes les esperances s'acrecen i cadascuna de les paus que necessitem arrelen com llavor. En l'arrel,

el tronc i l'escorça del país que queda per fer. Per la justícia que encara no hi és però què farem que hi sigui. Per la pau que encara ha d'arribar i que caldrà anticipar. Per la llibertat que cal refugiar ahir, avui i demà.

I per allà enmig, aquest poblat nosaltres, que t'estimem tant. Si em permeteu desobeir una mica el rellotge i atès que això va de constructors de pau, caldrà recordar les dones, com les Madres de Soacha, que la sostenen des de marges i tangents. Tot el que hem après dels feminismes contra un patriarcat estructuralment violent. Els homes del poder –càlcul, afany i velocitat– fan les guerres, les dones de la vida –lentitud, cures i solidaritat– les resisteixen. Des de l'ètica i la política de la noviolència, com diria Judith Butler.

Acabo. He triat una dona i no l'escollida a l'atzar. País mirall, país retrobat, és una mare. Filla d'aixafaterrossos zamorans, derrotats de la guerra i fugitius de la misèria, va arribar a Barcelona el 1973 i avui, cada setmana i a 70 anys, s'apropa discretament i en silenci a la plaça major amb el seu llaç groc. És ma mare. I fa molt, al seu poemari 'Història de la guerra', va escriure uns versos curts, molt més precisos i punyents que aquesta glossa i que en poc ho diuen tot. I amb això sí que cloc. Allà una mare, conscient que per fer mal tots som massa poderosos, xiuxiuejava a un home bo:

Cada vez que escucho

a Arcadi Oliveres

pierdo un poco de fe

en la maldad del hombre

Sant Arcadi Oliveres, sí. Justícia i Pau. Gràcies per tot i gràcies per tant. I sempre sempre sempre, com ens has ensenyat i avui més que mai, en peu de pau.

David Fernández

Barcelona, 17 d'abril de 2018